

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

DIMITRIE ȘI ANTIOH DIMITRIEVICI CANTEMIR

**TIPĂRITURI AFLATE ÎN COLECȚIILE SPECIALE
ALE BIBLIOTECHII NAȚIONALE A ROMÂNIEI**

CATALOG

**EDITURA BIBLIOTECHII NAȚIONALE A ROMÂNIEI
BUCUREȘTI
2008**

Dimitrie si Antioh Dimitrievici Cantemir

tipărituri aflate în Colecțiile Speciale
ale Bibliotecii Naționale a României

CATALOG

**Editura Bibliotecii Naționale a României
București, 2008**

Colecțiile **Bibliotecii Naționale a României** cuprind **12 000 000** de u.b.: cărți, periodice, manuscrise, partituri, documente audio-video, fotografii, hărți, stampe etc.

Departamentul **Colecții Speciale** are următoarele cabinete: Bibliofilie, Manuscrise, Arhivă Istorică, Periodice românești vechi, Stampes, Fotografii, Cartografie, Audio-Vizual.

Cabinetul Bibliofilie: cca. 53.000 u.b. – incunabule, carte veche, carte rară, foi volante.

Cabinetul de Manuscrise: - manuscrise latine, arabe, persane, slave, grecești; - cca. 30.000 u.b. corespondență și pagini de jurnal (Titu Maiorescu, Martha Bibescu, George Enescu, Simona Lahovari, Mircea Eliade, Emil Cioran, Vasile Voiculescu, Mihail Sebastian etc.); manuscrise literare (O. Goga, N. Iorga, I. Pillat, Duiliu Zamfirescu, L. Blaga, Camil Petrescu, M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, G. Călinescu etc.).

Arhiva Istorică: fondurile "M. Kogălniceanu" (1.162 dosare), "I.C. Brătianu" (724 dosare), "Al. Saint-Georges" (5.804 dosare).

Periodice românești vechi (începutul secolului XIX – până la 1948): calendare, almanahuri, anuare, anale, ziare, organe ale partidelor politice, reviste culturale, literare, istorice, juridice, economice etc.

Cabinetul de Fotografii: cca. 113.000 u.b. – fotografii originale și de cărți poștale ilustrate.

Cabinetul de Cartografie: cca. 3.661 u.b. – hărți istorice, lingvistice, etnografice, demografice, militare, turistice; schițe topografice, planuri de orașe și moșii; cca. 1.000 de atlase geografice, geologice, climatice, meteorologice, hidrografice, ale solului și mediului.

Cabinetul Audio-Vizual: plăci de patefon, discuri, CD-uri, DVD-uri, partituri, monografii etc.

Descrierea CIP a BIBLIOTECII NAȚIONALE A ROMÂNIEI (București)

Dimitrie și Antioh Dimitrievici Cantemir : tipărituri aflate în colecțiile Bibliotecii Naționale a României : catalog / Biblioteca Națională a României. - București : Editura Bibliotecii Naționale a României, 2008

ISBN 978-973-8366-04-6

821.135.1.09 Cantemir,D.(084)

821.161.1.09 Cantemir,A.(084)

Referent științific: Dana Silvia Țilică

Redactori: Dana Silvia Țilică, Dina Paladi

Grafică și Design: Constantin Popovici

Coperta: Constantin Popovici

Tehnoredactare: Constantin Popovici, Florin Nistor

Tipărit la: Tipografia Bibliotecii Naționale a României

București, 2008

Copyright © Biblioteca Națională a României

ISBN 978-973-8366-04-6

Dimitrie Cantemir

26 octombrie 1673 – Se naște Dimitrie Cantemir, în satul Siliștea din ținutul Fălciului, în Moldova, în timpul domniei lui Dumitrașcu-Vodă Cantacuzino (1673-1675), când tatăl său, Constantin Cantemir, avea rangul de serdar.

1688 - Îl înlocuiește pe fratele său Antioh la Constantinopol, în calitate de beizadea punându-se chezaș pentru credința părintelui său față de sultan.

19 martie -18 aprilie 1693 - După moartea tatălui său, Constantin-Vodă, Dimitrie Cantemir este ales domn al Țării Moldovei, dar numai pentru trei săptămâni, căci Poarta îl va numi domn pe Constantin Duca, ginerele lui Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești.

13 aprilie 1693 - Dimitrie Cantemir este luat de la Iași și dus la Constantinopol, unde va rămâne până în 1710.

30 august 1698 - Este tipărită la Iași, în limba română și greacă, prima scriere a lui Dimitrie Cantemir: *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*.

1700 - Scrie *Sacrosantae scientiae indepingibilis imago* („Imaginea științei sacre care nu se poate descrie”).

1701 - Scrie *Compendiolum universae logices institutiones* („Prescurtare a sistemului logicei generale”), pe care promite, în prefața *Istoriei ieroglifice*, să o tălmăcească în limba română.

1703-1705 - Redactează un manual de muzică turcească în limba turcă,

Tarifū ilmi musiki ala veghi makus („Explicarea muzicii teoretice pe scurt”).

1705 - Încheie *Istoria ieroglifică în douăsprădzece părți împărțită, așijderea cu 760 de sentenții frumos împodobită, la începătură cu scară a numerelor dezvăluitoare, iar la sfârșit cu a numerelor streine tâlcuitoare*, în care sunt relatate sub forma unui fel de jurnal personal încercările de care a avut parte în anii 1703-1705, într-o scriere cu cheie ale cărei nenumărate sensuri constituie încă obiectul a noi și noi interogații.

23 noiembrie 1710 - Dimitrie Cantemir, considerat fidel politicii otomane, este numit domn al Țării Moldovei.

24 aprilie 1711 - Reprezentanții săi încheie un tratat secret de alianță cu Rusia (Tratatul de la Luțk) semnat de către Petru cel Mare și contele Golovin. Se garantează autonomia Moldovei între hotarele din timpul lui Ștefan cel Mare.

24 iunie 1711 - Petru cel Mare sosește la Iași.

18-22 iulie 1711 - Deznodământul neprielnic pentru oastea moldo-rusă a luptei de la Stănilești îl obligă pe Petru I să accepte pacea de la Vadul Hușilor (22 iulie 1711), dar respinge categoric cererea turcilor de a-l preda pe Dimitrie Cantemir, care se refugiază în Rusia, împreună cu familia.

1714 - Scrie studiul *Monarchiarum physica examinatio* („Interpretarea naturală a monarhiilor”), în care afirmă că Rusiei îi revine, potrivit voinței divine, misiunea istorică de a pune capăt existenței Imperiului Otoman.

11 iulie 1714 - Este numit membru al Academiei de Științe din Berlin.

1714-1716 - Scrie o lucrare care va stârni mare interes în lumea științifică europeană, după moartea sa: *Incrementa atque decrementa aulae othomanicae* („Creșterea și descreșterea curții otomane”).

1716 - Încheie lucrarea *Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae* („Descrierea statului vechi și contemporan al Moldovei”).

1717 - Trimite Academiei de Științe din Berlin lucrarea *Historia Moldo-Vlahica*, în care demonstrează unitatea de origine etnică (latină) și de limbă, a poporului roman și viețuirea neîntreruptă a românilor pe teritoriul vechii Dacii. Până către sfârșitul vieții, Dimitrie Cantemir lucrează la versiunea mult adăugită „în limba noastră românească” a acestei scrieri – *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*. În cuvântul său *Cătră cititoriu* promite că va scrie două volume, dar nu apucă să scrie decât unul, care cuprinde perioada de la colonizarea romană a Daciei până în veacul al XIII-lea.

20 februarie 1721 - Este numit consilier intim al lui Petru I și membru al Senatului.

1722 - Scrierea sa în limba latină din 1719, *Curanus*, este tălmăcită în limba rusă și tipărită la Sankt-Peterburg, cu titlul *Kniga sistima ili sostoianie muhammedanskoii religii* („Sistema sau alcătuirea religiei mahomedane”).

21 august 1723 - Dimitrie Cantemir se stinge din viață la Dimitrovka, fiind înmormântat la Moscova, în biserica Sfinții Constantin și Elena, alături de doamna Smaranda, prima sa soție și de fiica sa.

1935 - Osemintele sale sunt aduse în țară și depuse la biserica Trei Ierarhi din Iași.

Popa Lucian

DIMITRIE CANTEMIR

*tipărituri aflate în Colecțiile Speciale
ale BIBLIOTECII NAȚIONALE a ROMÂNIEI*

În ziua de 26 octombrie a anului 1673 se naște la conacul din Silișteni, jud. Fălciu actual Vaslui, al doilea fiu al serdarului Constantin Cantemir și al soției sale Ana, născută Bantaș, descendentă a unei familii boierești.

Conștiința unei înalte descendențe îl face pe Dimitrie să-și dorească pentru el și urmașii săi dreptul de a fonda o dinastie ereditară în Moldova, proiect care însă eșuează din cauza instabilității politice provocată de statutul de suzeranitate față de Înalta Poartă al Principatelor Române și mai ales după înfrângerea lui Petru cel Mare la Stănilești

Activitatea științifică și scriitoricească a lui Dimitrie Cantemir începe încă din anii de studii de la Constantinopole.

Prima sa lucrare, cu caracter filosofic, este „**Divanul sau Gâlceava Înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul**” publicată la Iași în anul 1698, în ediție bilingvă română și greacă. Avea doar 25 de ani. Este prima lucrare filosofică românească și a fost prefațată de însuși Ieremias Cacavelas.

Doi ani mai târziu, în 1700, publică „**Sacramentae scientiae indepungibilis imago**”. Cam tot în această perioadă, dar fără a se putea preciza data, tânărul savant scrie un mic tratat de muzică turcească intitulat „**Tarifu ilmi musiki ala veghi maksus**”, în traducere „Explicarea muzicii teoretice pe scurt” lucrare dedicată sultanului Achmet, mare iubitor de muzică, evident turcească. În această scriere Dimitrie Cantemir declară superioritatea muzicii turcești față de cea europeană, evident din rațiuni diplomatice. Să nu uităm că în Europa, în epocă, creau deja Bach, Händel și alții. Este pentru prima oară când muzica turcească este pusă pe note. Tratatul a servit și drept curs pentru elevii lui Cantemir.

Între ani 1703-1705 scrie „**Istoria hieroglică**”. P. P. Panaitescu în lucrarea „Dimitrie Cantemir. Viața și opera” caracterizează „Istoria ieroglică” ca fiind o

„satură amară împotriva boierilor, a domnilor și a turcilor”, dar și „pamflet politic”. Este o fabulă de largă respirație în care autorul a ales ca subiect luptele politice din Țările Române, Moldova și Țara Românească. Ca în orice fabulă personajele sunt animale care simbolizează caractere și fac aluzie, destul de străvezie, la personaje reale din timpul său, astfel: Inorogul este însuși autorul – Dimitrie Cantemir, Corbul, prezentat ca o pasăre de pradă, este Constantin Brâncoveanu, domnul Țării Românești și rival neîmpăcat al Cantemireștilor, Vidra este Constantin Duca, ginerele lui Brâncoveanu și uzurpatorul tronului Moldovei, ocupat anterior de Antioh, fratele mai mare al lui Dimitrie. Lucrarea este prima încercare de roman socio-politic. Cât despre țările implicate în intriga fabulei, Moldova este țara patrupezelor, Țara Românească țara păsărilor, iar Imperiul turc – țara peștilor. În concluzie incompatibilitate totală între țări și luptă nocivă intestinală. Această rivalitate acerbă concretizată în comploturi, denunțuri, trădări și uzurpări reciproce va avea ca rezultat pierderea definitivă a tronului Moldovei de către Dimitrie Cantemir și urmașii săi și va culmina, 3 ani mai târziu, cu mazișirea, arestarea și executarea lui Constantin Brâncoveanu împreună cu fii și ginerele acestuia.

Alte două lucrări de tinerețe, redactate în limba latină, „**Compendiolum universae logices institutionis**” și „**Joannis-Baptistae von Helmont, toparchae in Meroede, ... encomium**”, concepută ca o laudatio pentru marele gânditor belgian, sunt scrise sub influența primului său dascăl, Ieremia Cacavela.

În perioada în care a trăit în Rusia lui Petru cel Mare D. Cantemir își va scrie și publica, în parte, opera sa majoră. Acum vede lumina zilei „**Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Otthomanicae**”, redactată în latină și mai apoi tradusă în franceză, rusă și germană. Pentru această lucrare va fi primit în Academia berlineză în anul 1714.

O altă lucrare foarte importantă scrisă în Rusia este „**Descriptio Moldaviae**”, redactată în latină. Autorul însuși va indica titlul în limba română în forma „Cartea hotărârii Moldovei”, așa cum menționează Iorga în lucrarea sa „Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)”, p. 224.¹

Lucrarea „**Hronicul româno-moldo-vlahilor**” este prezentată de P. P. Panaitescu ca o încercare de critică și explicare istorică, depășită, a devenirii poporului român, care însă a stat la baza concepțiilor Școlii ardelenene cu privire la puritatea latinității românilor.

Nu putem ignora scrierea cu titlul „**Sistema religiei mahomedane**” scrisă pe baza unor bogate note făcute de Cantemir cu privire la instituțiile musulmane și a vieții acestui popor pe care l-a cunoscut îndeaproape, biografiile ample ale demnitarilor otomani, precum și informații prețioase despre cărturarii și învățații greci care activau în acel timp în imperiu.

Librar-editorul Ganeau cesionează în același an drepturile de imprimare pentru „**Istoria Imperiului Othoman**” confracților săi Huart, Le Clerc père et fils, Savoye și Nyon, astfel că lucrarea apare concomitent la acești imprimeri. Ediția a fost comanda lui Antioh, fiul, care a activat la Paris ca ministru plenipotențiar al Rusiei.

Sunt 6 tiraje de format mic și 2 de format mai mare. Toate tirajele au aceeași structură. Titlul comun este „**Histoire de L’Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres-instructives, par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie, traduites en Francois par M. De Jonquières, Commandeur, Chanoine Régulier de l’Ordre Hospitalier du Saint Esprit de Montpellier. Paris, MDCC.XLIII**”.

Tirajele de format mic au câte patru volume, iar cele de format de 23 cm câte două volume. Fiecare tiraj cuprinde: o scrisoare către contele de Noailles, prieten al lui Antioh, fiul. Scrisoarea, 4 file, este semnată „Demoletz, Prêtre de l’Oratoire” care face o scurtă prezentare a personalității Dimitrie Cantemir pentru contele de Noailles, prieten al prințului Antioh Dimitrievici Cantemir, fiul lui Dimitrie.

Urmează prefața traducătorului, un adevărat studiu critic de 28 de pagini, al lucrării lui Cantemir.

Următoarele 71 de pag., în notație latină, de la p. XXIX până la pag. C cuprind prefața autorului, un tabel cronologic al sultanilor cu începere de la anul Hegirei și sfârșind cu anul 1301.

În prefață autorul explică sensul unor cuvinte turcești, modul cum a interpretat și utilizat sursele istorice turcești, specificul cronologiei otomane etc. Urmează o „Addition à la Préface” în care explică, cu exemplificări, cum se calculează, în manieră otomană, perioadele de domnie ale unui sultan sau altul, făcând o concordanță cu cronologia de tip european.

Scrisoarea către cititor, dela pg. CI la CIV, este redactată de editor și se referă la utilizarea formei europene a numelor musulmane în raport cu formele originale.

În fine, pe parcursul a 140 de pagini, se explică semnificația unor cuvinte turcești utilizate de Cantemir în cuprinsul lucrării și o listă a sultanilor turci începând cu Othman I, primul sultan, cu începere de la anul Hegirei, care a și împrumutat numele său poporului, și sfârșind cu Mahmud, sultan contemporan cu Cantemir apoi textul lucrării lui Cantemir.

Această structură este păstrată în toate tirajele de la Paris dar și în ediția germană.

În ediția germană traducătorul a redactat o prefață-studiu critic al lucrării în care a utilizat informațiile și explicații cuprinse în prefața alcătuită chiar de autor cu privire la cronologia turcească și forma și semnificația numelor turcești și publicată în ediția franceză.

Dintre lucrările lui Dimitrie Cantemir enumerate mai sus, Biblioteca Națională a României deține „Divanul” în original. [vezi catalogul]

Totodată biblioteca noastră mai deține edițiile franceză, engleză și germană ale „Istoriei Imperiului Otoman”. [vezi catalogul]

În ediția germană a lucrării „**Descriptio Moldaviae**” – „**Historisch-geografisch und politische Beschreibung der Moldau**” există o scurtă biografie a lui Dimitrie Cantemir în care sunt menționate evenimentele, în ordine cronologică, începând cu momentul nașterii, fără informații despre originea familiei. Prefața semnată de Müller este un scurt comentariu asupra activității științifice și scriitoricești a lui D. Cantemir.

Dacă în ediția franceză a „Istoriei imperiului Otoman” ilustrațiile, cu excepția câtorva ornamente tipografice, lipsesc cu desăvârșire, în edițiile germană și engleză sunt reproduse gravurile originale, executate de pictorul curții otomane, care prezintă chipurile sultanilor de la Othman I până la Mustafa al II-lea.

Țilică Dana-Silvia

DIMITRIE CANTEMIR

tipărituri aflate în Colecțiile Speciale
ale BIBLIOTECII NAȚIONALE a ROMÂNIEI

CATALOG

CR XVII/ IV 6 BRV 110

DIVANUL sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul prin de truda și de ostenință iubirea a lui Ioan Dimitrie Konstantin Voevod. Întâi izvodit și de iznoavă din Vechiul și Noul Testament, în slava, și folosința Moldovenescului neam, în vremile a Măriei Sale Blagocestivului Prealuminatului Moldovii Oblăduitoriu IOAN ANTIOH Constantin Voevod, alcătuit. Turma a Pravoslavnicului Moldovenescului Nărod, de prea Osfințitul Părintele Savva Arhiepiscopul și mitropolitul Suceavii. Ocârmuindusă iară cu osârdia, și epitropia Cinstitului și blagorodnicului boiar dumnealui Lupul Bogdan hatmanul, sa Tipărit în orașul scaunului domniei, în Iași, văleat dela Adam 7206, iară dela mântuința lumii 1698, Mța. Avgust 30. Și sa tipărit prin osteneala smeriților, și mai micilor Athanasie Ieromonahul și Dionisie Monahul, Moldovenii = KRITIRION ē Dialexistou sophou me ton kosmon ē krisis tēs psychēs me to sōma dia mochthou, kai philoponias, IŌANNOU DĒMĒTRIOU Kōnstantinou Voevonda, Neosti syntethen, ekte tas palaias kai neas diathēkēs, eis doxan kai ophelos tou ton moldavōn genous, eis tas hēmeras tou eusevestatou, eklamprotatou kai ypsilotatou afhthentou, kai hēgemonos Moldavias kyriou kyriou IŌANNOU ANTIŌCHOU Kōnstantinou Voevoda. Ē rheontos to euseves poimnion ton moldavōn, tou panierotatou archiepiskopou kai mētropolitou Soutzavas kyriou Savva, dia epimeleias kai epitropēs tou timiōtatou kai eugenestatou archontis kyriou Lupulou Bogdanou tou kai chatmanou. Etypōthē en tēs pephēmō polei Iasiou tou kai euthyntikou thronou. Etos apo ktiseōs kosmou 7206, apo Christou gonias 1698, Mēn. Avgoustos. 30. Etypōthē dia mochtou tōn elachistōn Athanasiou Hieromonachou, kai Dionisiou

monachou tou tēs Moldavias. - Iași: [s.n.], 1698

Ediție bilingvă în română și greacă.

Pe verso-ul ultimei file a scrisorii lui Dimitrie către fratele său Antioh este reprodusă alegoria disputei între trup și suflet, gravură atribuită autorului.

Pe filele de gardă sunt mai multe însemnări mss. scrise de starețul Macarie de la Schitul Brătești. Pe verso-ul primei file a scrisorii este scris „sa ispiti condeiu” dar nesemnat. În cuprinsul cărții sunt mai multe însemnări marginale scrise cu creionul negru.

Pe fila 2 a prefeței lui Cacavela, jos în dreapta, cel care a citit a tăiat cu creionul textul tipărit și a scris apoi de mână o explicație cu termeni mai moderni” „Adică întâi că nu de alt neam și de altă credință, cei drept credincioși crescini”. Însemnarea este scrisă cu alfabet de tranziție. În cuprinsul cărții mai sunt astfel de însemnări-explicații făcute probabil de același cititor.

Ultimile foi de gardă au mai multe însemnări manuscrise toate făcute în ultimii ani ai sec. al XVIII-lea și în prima jumătate a sec. al XIX-lea. Sunt 2 rugăciuni și 3 însemnări ce surprind 3 evenimente de familie, trei decese în 2 ani, semnate Grigoraș Sturza..

Cartea a fost restaurată empiric în prima jumătate a sec. al XX-lea, iar legătura, foarte frumoasă și elegant executată, este semnată atât pe copertă cât și pe etichetă „Feyns fiul”.

CR XVIII/ III 14 BRV 238

GESCHICHTE des Osmanischen Reichs nach seinem anwachse und abnehmen beschreiben von Demetrie Kantemir, ehemaligen Fürsten in Moldau. Nebst den Bildern der türkischen Kaiser, die ursprünglich von den Gemälden in dem Serai durch der Sultan Hofmaler sind abgenommen worden. Aus dem Englischen übersetzt. - Hamburg: bey Christian Herold, 1745

Tipărită cu caractere gotice. Tiparul foi de titlu este roșu și negru. Pe verso-ul foi de gardă este portretul principelui, o gravură semnată C. Fritsch și datată 1745. Sub portret este stema lui Cantemir. Pe foaia de titlu, sub text, este o gravură reprezentând

o alegorie a imperiului, semnată G. D. Neuman. La începutul scrisorii omagiale adresată împărătesei Maria Theresia este o gravură semnată C. A. Wagner, care reprezintă o alegorie a Imperiului Habsburgic având în centru figura împărătesei, iar la începutul textului o altă gravură având ca subiect campaniile lui Suleiman Schah în sec. al XIII-lea.

Sunt reproduse 27 de gravuri-portrete ale sultanilor începând cu Osman (Othman) I, 1300, până la Mustafa II, 1695. Gravurile sunt executate de pictorul sultanului Achmet III.

Lucrarea este însoțită de indexuri, iar la sfârșit este o scurtă biografie a autorului. După erată este o hartă a Constantinopolului. În partea de jos, în dreapta în cartuș, este reprezentată reședința ocupată de Cantemir în perioada cât a stat în capitala imperiului otoman.

Ediția germană este de fapt o traducere după cea engleză, după cum se afirmă în titlu. Pe verso-ul primei coperte este aplicat un ex-libris gravură cu stema Greciei și cu inscripția „Hypatos taxiarchis tou en Hellada Symvoliou 33 V” (ambasador plenipotențiar al Greciei).

CR XVIII/ V 18 BRV 209

The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE: part I-II written originaly in Latin / by Demetrius Cantemir, late Prince of Moldavia; translated into English, from the Author's own Manuscript by N. Tindal, M.A. vicar of Great Waltman in Essex; Adorn's whith the Heads of the Turkish Emperors, ingraven from copies taken from originals in the Grand Seignor's Palace, by the late Sultan's Painter .- London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV

Part I: Containing Growth of the OTHMAN EMPIRE from the Reign of OTHMAN the Founder, to the Reign of MAHOMET IV, that is from the Year 100, to the Siege of Vienna, in 1683 .- MDCCXXXIV (1734)

Part. II: The History of the OTHMAN EMPIRE from the Reign of MAHOMET IV, to the Reign of AHMED III, being the History of Author's

own Times .- MDCCXXXV. (1735).

Prefața este alcătuită de traducător. Sunt reproduse 22 de gravuri-portrete ale sultanilor începând cu Osman (Othman) I și terminând cu Achmet III sub a cărui domnie Cantemir a fost ostatic la Constantinopole. După index este o scurtă biografie a autorului. Înaintea titlului este portretul Principelui Dimitrie Cantemir reprodus după gravura lui C. Fritsch. Titulatura este în limba latină. Privite comparativ, cele două reproduceri, aparent identice, au mici diferențe de redare a figurii prințului. Portretul reprodus în ediția londoneză redă o figură cu o expresie mai severă, ușor întristată, dar ceva mai tânără, comparativ cu expresia de liniște și resemnare de pe figura ușor îmbătrânită, reprodusă în ediția germană.

CR XVIII/ I 53 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S: Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Jonquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Louis-Etienne Ganeau, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 4 vol.; in 12°.

Biblioteca Națională deține din această imprimare doar volumele II și III.

CR XVIII/ I 56 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S: Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Jonquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Huart, libraire et imprimeur de Monseigneur le Dauphin, proche de Fontaine S. Severin, à la Justice, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 4 vol.; in 12°

Volumele Bibliotecii Naționale au aplicat pe pagina de titlu ex-libris-ul ștampilă al familiei Caragea.

CR XVIII/ I 51 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Jonquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Nyon père, Place de Conti, à Sainte Monique, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 4 vol.; in 12°.

CR XVIII/ I 52 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Jonquières, commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Le Clerc père et fils: Quay des Augustins, à la Toison d'or, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 4 vol.; in 12°

Biblioteca Națională deține doar vol. III.

CR XVIII/ I 54 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Jonquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Jaques-Nicolas Le Clerc, deuxième Pilier de la Grande Salle du Palais du côté de la Chapelle, à la Prudence, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 4 vol.; in 12°

Biblioteca deține doar vol. II.

CR XVIII/ I 55 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Barois fils, Quay des Augustins, à la Ville de Nevers, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 4 vol.; in 12°.

CR XVIII/ III 15 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Le Clerc père et fils, Quay des Augustins, à la Toison d'or, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 2 vol. Biblioteca Națională deține doar vol.I. Pe pagina de titlu este semnătura originală a lui G. Asaky, în concluzie volumul i-a aparținut.

Biblioteca a achiziționat volumul prin transfer de la Biblioteca ARLUS.

CR XVIII/ III 8 BRV 231

HISTOIRE de l'Empire Othoman ou se voyent les causes de son aggrandissement et de sa decadence: avec des notes tres instructives / par S.A.S. Demetrius Cantimir, Prince de Moldavie; traduite en François par M. De Joncquières, Commandeur, Chanoin Régulier de l'Ordre Hospitalier de Saint Esprit de Montpellier .- A Paris: chez Savoye, Libraire, rue S. Jaques, proche la Fontaine S. Severin, à l'Esperence, M.DCC.XLIII (1743) Avec approbation et privilège du Roi. 2 vol.

Ambele volume sunt legate într-o singură copertă dar au pagini de titlu separate și paginație proprie. Legătura este originală, editorială, cu scoarțe de carton învelite în piele, fără ornamente.

NOTĂ. Toate volumele editate la Paris sunt menționate în BRV la poziția 231, deoarece Nerva Hodoș și Ioan Bianu au considerat că este vorba de una și aceeași ediție. La sfârșitul fiecăruia dintre aceste imprimări apare mențiunea făcută de Ganeau conform căruia acest editor a primit aprobarea și privilegiul regal după care a cesionat confracților săi acest privilegiu, cesionare care a conferit tuturor acestor editori-librari drepturi egale de editare și difuzare a textului tradus de Joncquières. Tipograful care a lucrat pentru toți acești editori este „Ballard fils, au bas de rue S. Jean Beauvais, à sainte Cécile, 1743”.

Ornamentația de text este identică, astfel, pentru tirajele de format în 12° (17 cm), deasupra scrisorii către contele De Noailles, toți editorii utilizează același frontispiciu care reprezintă o alegorie a imperiului cu stema sprijinită de 2 personaje costumate identic și cu câte un pergament în mână. Exemplarele de format mare în 4° (27 cm) au ca frontispiciu aceeași alegorie doar că cele 2 personaje poartă costume-uniformă diferite și nici unul nu mai ține în mână foia de pergament. Foarte rarele letrine sunt identice la toate exemplarele, la fel și cele 2-3 frontispicii cu motive vegetale pur decorative repetate pe toate volumele. Puținele ornamente menționate mai sus, identice, realizate strict cu mijloace tipografice și nesemnate, dar și faptul că tipograful a fost același pentru toți editorii susțin concluzia că este vorba de o singură ediție.

¹ Iorga, N. Istoria literaturii române din sec. al XVIII-lea (1688-1821). București: Editura didactică și pedagogică, 1969, vol.I, p. 224

GESCHICHTE des Osmanischen Reichs ...
Hamburg: bey Christian Herold, 1745
Portretul prințului Dimitrie Cantemir.

GESCHICHTE des Osmanischen Reichs ...

Hamburg: bey Christian Herold, 1745

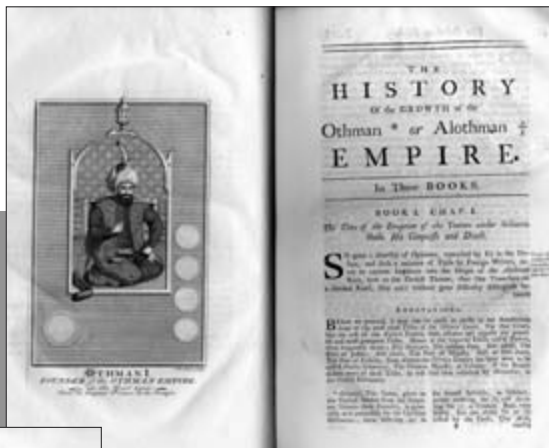
Alegoria Imperiului Austro-Ungar cu portretul împărătesei Maria-Theresia.

HISTOIRE de l'Empire Othoman...
A Paris, M.DCC.XLIII (1743)
Frontispiciu cu alegoria Imperiului Otoman.

The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE...

London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV
Portretul sultanului Othman I, fondatorul Imperiului Otoman.

The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE...

London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV
Portretul sultanului Baiczet I, marele învins al lui Timur Lenk.

The HISTORY of the Growth and Decay of the OTHMAN EMPIRE...

London: printed for James John and Paul Knapton, MDCCXXXIV-MDCCXXXV
Portetul sultanului Mahomet I cuceritorul Constantinoplei.

Antioh Dimitrievici Cantemir

10 septembrie 1708 [1709] - Se naște, la Constantinopol, Antioh Dimitrievici Cantemir, fiul domnitorului Moldovei (1693, 1711-1712) Dimtrie Cantemir, și a primei sale soții, Casandra, fiica domnitorului Țării Românești, Șerban Cantacuzino (1678-1688).

1718 -1721 - Frecventează cursurile Academiei slavo-greco-latine de la Moscova.

1722 -1723 - Își continuă studiile la Academia din Astrahan.

1725 - Debutează cu traducerea în limba rusă a *Cronicii lui Manasses* (sec. XII).

1725 -1730 - Își desăvârșește studiile la Academia de Științe din Petersburg.

1726 - Prima sa lucrare originală, *Concordanța Psalmilor*

1729 -1739 - Compune un ciclu de versuri originale, intitulate de el satire, în număr de nouă.

1730 - Scrie un poem epic encomiastic intitulat *Petriada sau descrierea în stihuri a morții lui Petru cel Mare, împăratul întregii Rusii*, rămas din nefericire neterminat.

1732 -1738 - Ocupă funcția de ambasador al Rusiei la Londra.

1738 -1744 - Își continuă cariera diplomatică, reprezentând Rusia la Paris.

1743 - Apare la Paris cea dintâi ediție a *Satirelor*, în traducerea lui Joncquières.

11 aprilie 1744 - Antioh Dimitrievici Cantemir se stinge din viață, la Paris.

1749 - *Satirele* sunt publicate la Londra, în versiunea franceză a lui Ottavio de

Guasco, precedată de o amplă biografie

1750 - Volumul apărut la Londra se reeditează la Paris.

1752 - *Satirele* se bucură și de o ediție berlineză, fiind traduse în limba germană de către baronul von Spilker.

1762 - Versurile lui Antioh Dimitrievici Cantemir sunt editate în limba rusă de către Academia Imperială din Sankt Peterburg, avându-l ca editor pe I. S. Barkov, într-un volum intitulat *Satirî i drughia stihotvorceskie socinenia kniazia Kantemira s istoriceskimi primiceniami i s kratkim opisanem ego jizni*. .

1844 - O primă versiune în limba română a *Satirelor* vede lumina tiparului la Iași, în traducerea și sub îngrijirea lui Costache Negruzzi și Alecu Donici.

1858 - Apare, tot la Iași, o a doua ediție românească a aceleiași traduceri.

Popa Lucian

ANTIOH DIMITRIEVICI CANTEMIR

*tipărituri aflate în Colecțiile Speciale
ale BIBLIOTECII NAȚIONALE a ROMÂNIEI*

Prinț român prin naștere Antioh D. Cantemir a văzut lumina zilei în septembrie 1708, dar după unii biografi ruși 1709, la Constantinople unde tatăl său, Principele domnitor Dimitrie Cantemir, era ostatec, garant al loialității Moldovei față de Înalta Poartă¹. Pământul țării sale îi este însă aproape necunoscut deoarece Antioh va sta în Moldova doar 10 luni, timp în care s-a desfășurat prea scurta domnie a tatălui său. Avea aproape 1 an, mai precis 10 luni așa cum menționează în biografie O. de Guasco, când a venit în Moldova și a plecat în exil la doar 1 an și 10 luni în Rusia care îi va deveni a doua patrie. Aici a crescut, s-a instruit și format și și-a desfășurat prodigioasa lui activitate complexă atât ca om politic, militar de carieră, diplomat și nu în ultimul rând, om de litere și de cultură. Poziția privilegiată a tatălui său pe lângă țarul Petru cel Mare, pe deoparte, iar pe de alta calitățile sale deosebite l-au ajutat să-și construiască o carieră strălucită pe mai multe planuri. A făcut parte din corpul Cavalerilor Gardă ai împăratului, a dovedit strălucite aptitudini de magistrat și diplomat și a desfășurat o intensă activitate literară, fiind recunoscut ca promotor al literaturii moderne în Rusia. Opera sa literară a fost redactată în original în limba rusă.

Debutază cu o lucrare de exegeză intitulată „**Simphonia na Psaltir**” (Concordanța psalmilor), în anul 1726, după modelul lucrărilor lui Ilinskij. Opera care îi va aduce consacrarea este o culegere de poezii intitulate **Satire**. A mai scris *fabule, ode și epigrame*, un *Tratat de algebră*, rămas în manuscris, *Reflecții despre prozodie* și, după cum afirmă Guasco, a compus și *cântece* mult apreciate și cântate în epocă.

Nu trebuie uitate traduceri sale din Anacreon, Horațiu, C. Nepos sau Scrisori persane, Moralia lui Epictet, Dialogurile italiene ale lui D. Algarotti, Pluralitatea lumilor, Istoria lui Iustin și Tabloul lui Cebes. A început, dar nu a terminat, un poem panegiric compus la moartea țarului Petru I, intitulat „**Petrida**”.

Culegerea de **Satire** a fost tradusă în limba franceză de abatele Ottavio de

Guasco, și tipărită la 5 ani după moartea sa la Londra, în 2 ediții succesive în 1749 și 1750. La începutul acestor 2 ediții editorul, cu acordul traducătorului care este și biograful lui Antioh, inserează biografia redactată de Guasco, versurile Arhimandritului Krolik și stanțele Arhiepiscopului de Novgorod Theofan ce sunt răspunsuri și laudatio pentru foarte tânărul autor al satirelor, precum și scrisoarea în versuri dedicată de Antioh împărătesei Elisabeta a Rusiei, cea de a doua soție a răposatului țar Petru.

Biblioteca Națională a României deține în Colecțiile sale bibliofile cele două ediții londoneze (amintite mai sus), ediția germană tradusă de Heinrich Eberhards Freyherrn von Spilcker și publicată sub redacția lui C. Mylius care semnează și prefața. Ediția germană este structurată după edițiile londoneze. Biblioteca noastră mai deține 2 ediții românești, apărute în 1844 și 1858, în traducerea lui A. Donici și C. Negruzzi și tipărite cu sprijinul moral și financiar al vornicului Alexandru Sturdza (Miclăușanul). Și edițiile românești respectă structura edițiilor londoneze și germană. Din păcate nu avem nici un exemplar în original, în limba rusă.

Țilică Dana-Silvia

ANTIOH DIMITRIEVICI CANTEMIR

*tipărituri aflate în Colecțiile Speciale
ale BIBLIOTECII NAȚIONALE a ROMÂNIEI*

CATALOG

XVIII/I 409

SATYRES de Monsieur le Prince CANTEMIR avec l'histoire de sa vie / traduites en François .- A Londres: chez Jean Nourse, M. D. C. C. XLIX (1749) X, 296 p; in 8° mic. (17cm)

Tiparul, pe pagina de titlu, este negru și roșu, fără ornamente. Singurele ornamente sunt câteva frontispicii cu motive vegetale. Cel mai frumos și mai complex este la pagina 1, unde apare și o letrină. Pe verso-ul primei coperte este lipit un ex-libris etichetă aparținând cneazului K. Narishkin. Legătura este editorială, demi-relure, având copertele din carton îmbrăcat în hârtie, iar cotorul este executat cu hârtie cerată și are înscris titlul și anul editării.

XVIII/I 379

SATYRES de Monsieur le Prince CANTEMIR, avec l'histoire de sa vie: traduites en François .- A Londres: chez Jean Nourse, M. D. CC. XLIX (1749) 432 p; in 8° mic. (17cm)

Pe pagina de titlu tiparul este în negru și roșu. Înafara micii gravuri cul de lampe de pe pagina de titlu nu există nici un alt ornament. Volumul este de fapt al doilea tiraj al primei ediții de la Londra al cărei traducător este Ottavio de Guasco. Hârtia este de mai bună calitate și are și filigran. Nu există adnotări marginale nici mărci de proprietate sau circulație. Legătură editorială fără valoare.

XVIII/I 570

SATYRES du Prince CANTEMIR: traduites du Russe en François, avec L'histoire de sa vie .- A Londres: chez Jean Nourse, M. D C C . L. (1750) [7] f.

nenum., CXLI p., 245 p; in 8° mic. (17cm).

Tiparul este în întregime negru. Sunt câteva ornamente realizate prin procedee tipografice, frontispicii și mici gravuri pe paginile de titlu și la finele capitolelor. Aceste mici gravuri sunt compoziții cu motive vegetale și geometrice stilizate, executate cu mare finețe și acuratețe. Legătura este realizată din scoarțe de carton îmbrăcat în piele maronie. Pe cotor, între binduri, sunt câteva mici ornamente incizate. Pe fila de titlu, pe prima pagină a scrisorii „À Madame” și pe ultima filă este aplicat un timbru sec care aparține bibliotecii Institutului Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea.

XVIII/I 1259

Heinrich Eberhards Freyherrn von Spilcker.....versuche freye Übersetzung der SATYREN des Prinzen Kantemir, nebst noch einigen andern poetische Übersetzungen, und eigenen GEDICHTEN, auch einer Abhandlung, Nutzen und Fortgange der Satyren, und der Lebensbeschreibung des Prinzen Kantemir: hrsg. und mit einer Vorrede Begleiter von C. Mylius. - Berlin: bey A. Haube und T. C. Spener..., 1752 .- In 8°. [8]f. nenumerotate, LII, 360 p.; in 8°. (17cm) + erată.

Volumul este tipărit cu caractere gotice, iar tiparul este în întregime negru. Există ornamente sub forma unor frontispicii, gravuri cul de lampe și letrine. Sunt 2 frontispicii mai mari, unul la pag. I, o compoziție cu motive vegetale și geometrice, foarte elaborată, iar al doilea la pag. 3 și reprezintă o alegorie a poeziei. Tot aici există o mică letrină care are ca ornament o mică gravură alegorică. Celelalte frontispicii sunt de dimensiuni mai mici și sunt compoziții cu motive geometrice. Sunt 11 mici gravuri cul de lampe, compoziții cu motive vegetale și geometrice, foarte elaborate și o gravură amplasată la pg. 198, după stanțele lui Theofan, cu subiect alegoric. Pe pag. de titlu și pe prima pagină a introducerii este amplasat ex-librisul ștampilă a lui C. Karadja. Legătura este cu scoarțe de carton îmbrăcate în piele maronie, fără ornamente. Doar cotorul este ornat prin incizare și aurire.

CR XIX/III32

SATIRE și alte poetice compuneri de Prințul ANTIOH KANTEMIR ; traduse din rusește de A. Donici și K. Negruțți – Iașii: la Cantora Foiei Sătești, 1844 LII p., 147 p., [1] portr. ; 21,5 cm.

Volumul este tipărit cu alfabet de tranziție. În introducerea traducătorii menționează faptul că această primă ediție de traduceri din Antioh D. Cantemir a fost posibilă datorită vornicului Alexandru Sturdza (Miclăușeanul) care a sponsorizat în întregime tipărirea..

Înainte de titlul este portretul lui Antioh, în mare ținută, purtând pe braț hlamida cu bordură de hermină, detaliu care desemnează rangul princiar.

Volumul este în stare foarte bună de conservare, legat în marochin negru. Pe ambele coperte este trasat un chenar liniar, simplu. Pe prima copertă este incizată o emblemă, posibil a familiei Sturdza, iar pe cotorul ornamentat cu 3 mici compoziții geometrice este scris, pe un fragment de piele albastră, titlul și numele autorului. Toate aceste elemente sunt aurite.

CR XIX/III 67

SATIRE și alte poetice compuneri de Prințul Antioh Cantemir; traduse din rusește de A. Donici și C. Negruțți .- Ediția a doua .- Jassi; Tipografia lui A. Bermann, Podul Vechiu, 1858 XLIV, 148 p.; 21 cm.

Volumul este tipărit cu alfabet de tranziție. Tiparul este foarte îngrijit, dar ornamentele lipsesc cu desăvârșire. Exemplarul este în stare foarte bună de conservare, are un aspect sobru, chiar modest. Legătura este o demi-reliure cu scoarțe de carton îmbrăcate cu hârtie colorizată manual și cotorul din piele verde, cu 3 binduri, și cu titlul și numele autorului incizate și aurite. Pe fila de titlu a Satirelor apare o dedicație mss. „Domniei Sale Domnului Marin Stăiculescu Din Județul Brașiov Comuna Cristiean”. Pe pagina de titlu, la pag. IX și pe ultima filă apare timbrul sec al bibliotecii Institutului Român pentru Relații cu Străinătatea.

¹ Informațiile despre viața și activitatea prințului Antioh D. Cantemir sunt culese din „Enciklopedičeskij slovar”/ pod red. prof. I.E. Andreenkogo. – Sankt Peterburg: tipo-litografiã I.A.Efrona, 1890-1905, tom XIV, p. 314 – 317, precum și din prefața la edițiile românești ale lui Donici și Negruzzi din 1838 și 1844.

Satire și alte poetice compuneri/de prințul Antioh Cantemir.
-Iașii, 1844
Portretul autorului.

**Satire și alte poetice compuneri/de prințul Antioh Cantemir.
-Iașii, 1844.**

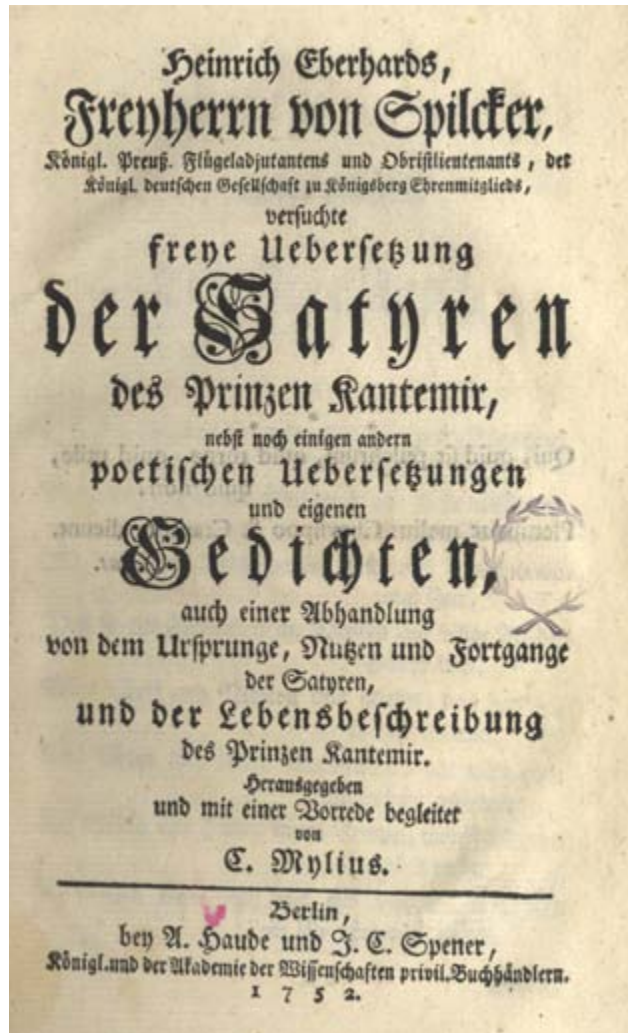
Coperta primei ediții românești, cu ex-libris Sturdza.

De Domniei Sale
Domnului
Marin Stăiculescu
Din Județul Brașov
Brașov și Comuna
SATIRE.
Christisor

Satire și alte poetice compuneri/de prințul Antioh Cantemir.

-Iașii, 1858

A doua pagină de titlu cu însemnare manuscrisă.

Heinrich Eberhards Freyherrn von Spilcker.....versuche freye Übersetzung der SATYREN des Prinzen Kantemir,
Berlin: bey A. Haube und T. C. Spener..., 1752.
Pagină de titlu.

